

TƏRCÜMƏNİN BƏDİİ KONTEKSTLƏ BAĞLI PROBLEMLƏRİ

Açar sözlər: kontekst, əvəzləmələr, orijinal mətn, tərcüməçi təcrübəsi.

Key words: context, substitutions, original, translation practice.

Ключевые слова: контекст, замены, оригинал, переводческая практика.

Ədəbi əsərin orijinal mətninin tərcümə dilində oxucu tərəfindən tam şəkildə anlaşılması və qavranması üçün tərcüməçinin iş prosesində qarşısına qoyduğu əsas məqsəd, orijinalın hansı apektlərinə üstünlük verməsi, nəhayət, tərcüməçinin öz yaradıcı mövqeyi müstəsna rol oynayır. Orijinal mətnin tərcümə dilində lazımı səviyyədə qavranmasını əldə etmək üçün və müəllifin fikirlərini maksimum dəqiq şəkildə çatdırmaq, ifadə etmək üçün tərcüməçi “lazımı” sözləri və ifadələri tapmağı bacarmalıdır. Belə hallarda tərcüməçinin erudisiyası və dilə bələd olması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Yəni, tərcümənin səviyyəsi hər iki dilin sistemində olan oxşar və fərqli xüsusiyyətlərinin müəyyən etmək və onları seçmək bacarığı ilə bağlıdır. Dil daşıyıcılarının hansı mühitdə yaşamasından asılı olmayaraq insanların şüurunda əşya, keyfiyyət, proses və hərəkət, keyfiyyət, zaman, məkan və bu kimi bir çox məfhumlar daim əks olunur. Bu məfhumların bütün dillərdə mövcud olması bir dildə olan məlumatı başqa dildə ifadə edilməsinin mümkünlüyünü və dillərarası uyğunluqların mövcud olmasını göstərir. Eyni zamanda xalqların yaşadığı şərait, onların adət-ənənələri, məişəti və əmək fəaliyyəti, nəhayət tarixi və mədəni inkişafı yolları və templəri fərqli olduğundan həmin xüsusiyyətlər də, sözsüz ki, hər bir dilin “mənzərəsində”, dil sistemlərinin özünəməxsusluğunda öz əksini tapır. Sadalanan xüsusiyyətlər orijinal mətnin kontekstində əks olunur və həmin kontekst tərcüməçi üçün bir tərəfdən yardımçı olmaqla, digər tərəfdən onun üçün ciddi çətinliklər yarada bilər. Belə ki, real gerçəkliyin ifadə edilməsində, strukturlaşdırılmasında fərqlər özünü müxtəlif formalarda nümayiş etdirir. Məsələn, ingilis və Azərbaycan dillərində zaman formalarında fərqlər tərcümədə mütləq nəzərə alınmalı və tərcümə prosesində tərcümə dilinin normalarına və qaydalarına uyğunlaşdırılmalıdır. Ondan əlavə, eyni əşyanı göstərmək üçün, bəzən ən müxtəlif əlamətlərdən, xüsusiyyətlərdən istifadə edilə bilər. Məsələn, ingilis dilində “to abandon” feli Azərbaycan dilinə bir neçə sözlə, ifadə ilə tərcümə oluna bilər, məsələn, “imtina etmək”, “başlı-başına qoymaq”. Digər tərəfdən, “to abandon oneself” ifadəsi Azərbaycan dilinə “dalmaq, qapınmaq, uymaq” mənasında işlənir. Yəni, burada kontekstin necə böyük rol oynaması artıq aşkar görünür, çünki kontekstə əsaslanaraq,

tərcüməçi sözün ekvivalentindən imtina edib, başqa bir söz tətbiq edə bilər və bunun nəticəsində tərcümə orijinalın ümumi kontekstə daha yaxın ola bilər. İngilis və Azərbaycan dilində fərqlər təkcə felin zaman formalarında deyil, sözdüzəldici aspektdə də tərcümə prosesində müəyyən çətinliklər yaradır. Belə ki, şəkilçilərin və önşəkilçilərin (sufiks və prefikslərin) rolu və funksiyası iki dildə biri birindən fərqlənir və bir çox hallarda sözün mənasına da ciddi təsir göstərir. Bu baxımdan isimlərdən başqa sifət və zərflər kimi nitq hissələrinin tərcüməsinə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Məsələn, Azərbaycan dilində olan “zərf” sözü ingilis dilinə həm “envelope”, “cover”, həm də “adverb” kimi tərcümə oluna bilər və sözün tərcüməsi bila vasitə kontekstdən asılıdır. Ümumiyyətlə, ayrı-ayrı dillərdə fərqlər həm fonetik, həm leksik həm qramatik və sözqurucu səviyyədə özünü biruzə verir. Yəni, tərcümədə bədii kontekstin “təleyi” belə hallarda tərcüməçinin bacarığından, professional səviyyəsindən asılıdır. Bu məntiqlidir, çünki orijinal mətn özü də leksik və üslub komplekslər sistemindən ibarətdir. Yəni, bəzi hallarda tərcümə müəllifin təqdim etdiyi mətndən daha güclü ya da zəif ola bilər. Tərcüməçi müəllifdən güclü olduğu halda hətta orijinalda zəif olan söz birləşməsinə bədii kontekstlə daha möhkəm şəkildə əlaqələndirir, onları bir birinə bağlayır. Müəllifdən zəif olan tərcüməçi isə tərcümə mətnində lazımı bədii kontesti yaradıb, onu ifadə edə bilmir və nəticədə üslubi “özəyin” elementlərinin nisbəti pozulur və yaradıcı kontekstin bədiiliyi məhv olur. Yəni, tərcümə mətninin söz və ifadələri öz bədiiliyini itirir, “sırası” sözlərə çevrilir və üslub sistemi arçalanır. Bu da dil vahidlərinin öz üslubi tamlığını və mənasını itirməsi ilə bağlıdır. Yəni, nəticədə tərcümə mətni adi bir “məlumat” çevrilir və bədii baxımdan heç bir əhəmiyyət kəsb etmir. Məlum olduğu kimi, tərcüməçi öz fəaliyyətində sərbəst deyil, və ciddi şəkildə orijinal mətndən, yəni müəllifin mövqeyindən, onun nitq xüsusiyyətlərindən və təsvir edilən hadisələrə münasibətindən asılıdır. Bununla yanaşı, tərcüməçinin orijinalın “qulu” kimi qiymətləndirmək də düzgün olmazdı. Yəni, hər bir mətni tərcümə edərkən, tərcüməçi öz üzərində böyük məsuliyyət götürməklə çox cəsarətli təşəbbüs göstərir. Burada yenədə kontekstin rolu qeyd edilməlidir. Cəsarətli tərcüməçi kontekstə arxalanmaqla, çoxsaylı “eksperimentlər” aparıb, tərcümə dilində çox maraqlı bir bədii fenomen yarada bilər. Bu mülahizəni aşağıdakı kimi uzah etmək mümkündür: 1) hər bir bədii mətndə orijinalın ifadə elementlərinin hamısı artıq “işlənmiş”, hazır şəklə salınmış olur. Buna görə yazıçının işlətdiyi əksər söz və ifadələr tərcümə dilində bir neçə mənə daşıya bilər. Belə hallarda orijinalın dili artıq özü-özlüyündə tərcüməçidən təşəbbüsü öz üzərinə götürməyə vadar edir. 2) işinin ilkin mərhələsində tərcüməçi orijinal mətnin oxucusu kimi çıxış edir. Həmin oxucu da öz həyat təcrübəsinə, dəyərlər sisteminə, öz mənəvi üstünlüklərinə, nəhayət, öz bədii zövqünə malikdir. Yəni, tərcüməçi mətni qavradığı, dərk etdiyi kimi tərcümə edir və belə olduğu

halda orijinal kontekstin tərcüməçiyə necə emosional təsir göstərməsi, ona gələcək işi üçün necə “təməl” təqdim etməsi çox əhəmiyyətli rol oynayır. Məlum olduğu, kimi “heç bir tərcümə dil daşıyıcılarının nöqtəyi nəzərindən dəqiq ola bilməz” (4, 98). Bununla yanaşı, hər bir tərcümə müəyyən sistem üzərində qurulur və müəyyən məqsəd daşıyır, və hər bir tərcümə məntiqi olaraq fərqli nəzər nöqtəsindən təhlil oluna bilər. Məsələn, tərcümənin təhlilində dəbiyyatşünasların və linqvistlərin məqsədləri bir birindən xeyli fəqlənir. Ədəbiyyatşünaslıq təhlili linqvistik təhlil ilə tamamlanmalıdır, çünki dil ədəbiyyatın və o cümlədən tərcümənin də əsas vasitəsidir. Tərcümə dilinin və onun kontekstinin təhlili də həmçinin müqayisəli yanaşma tələb edir. Belə yanaşma da öz növbəsində tərcümənin ümumi nəzəriyyəsinin prinsiplərinə əsaslanmalıdır. Tərcümə nəzəriyyəsinin dillərarası kommunikasiya sahəsində təcrübəsi tərcümə prosesində və iki dilin (orijinal və tərcümə dili) müqayisəsində meydana gələn çətinliklərin, problemlərin xüsusiyyətlərini müəyyən etməyə kömək edir. Bu baxımdan orijinalın hansı dildə yazılması və hansı dilə tərcümə olunması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir, çünki qohum, eyni qrupa daxil edilən dillərin yaxud tipoloji baxımdan müxtəlif olan, hətta fərqli tarixi dövrə aid dillərin tərcüməsi bir birindən çox fərqlənir. Buna görə tərcümənin orijinal kontekstlə əlaqədə təhlilində əsas meyar onun adekvatlığı və ekvivalentliyi olmalıdır. (4, 41). “Adekvatlıq” və “ekvivalentlik” terminlərinin mahiyyətini dərk etmədən orijinal və tərcümə dilində dil vahidlərini, ümumiyyətlə tərcümənin orijinal kontekstə nə dərəcədə uyğun gəlməsini təhlil etmək mümkün deyil. Göstərilən terminlər ayrı-ayrı alimlər tərəfindən fərqli şəkildə izah olunur və tərcümə praktikası bu terminlərin birmənalı qəbul edilməməsini, və bir birini əvəz edə bilməməsini təsdiq edir. Belə ki, “adekvatlıq” anlayışı bir qədər nisbi, subyektiv xarakter daşıyır və bir çox hallarda adekvatlıq oxucunun qavrayışından asılıdır. Bu baxımdan, adekvat tərcümə heç də həmişə dəqiq ekvivalentlik tələb etmir. Yəni, tərcüməçi sırf ekvivalent sözlərin əvəzinə başqa sözlərdən istifadə edə bilər. Məsələn, yanılmacların tərcümə dilində ekvivalenti olmur, şəxsi adlara və toponimlərə isə müəllif orijinal mətnə bəzən yeni məna və məzmun əlavə edir. Tərcümənin ekvivalentliyi və adekvatlığı tərcüməşünaslığın ən mühüm kateqoriyalarıdır. Hər iki terminin təhlili zamanı çox mühüm problem üzə çıxır- tərcümə və orijinalı eyni metodlarla təhlil edilə bilərmi? Bizim fikrimizcə bu cür yanaşma ayrı-ayrı elementlərin, məsələn, süjet xəttinin, fabulanın, hərəkətin, personajların xarakterinin, motivlərin təhlilində məqbuldur. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, fərqli dil vasitələrinin orijinalda və tərcümədə bir birinə uyğun gəlmədiyini halda hətta hərfi tərcümə də bəzən “yaradıcı” tərcümədən daha üstün ola bilər və bu cəhət yenədə bilavasitə kontekstlə əlaqəlidir. Belə hallarda tərcüməçinin istedadı, məharəti və zəhməti böyük rol oynayır. Yəni, tərcüməçi öz erudisyasına, dil biliklərinə və

kontekstə əsaslanaraq, tərcümə dilində lazımı fikri tam bədiiliyi ilə oxucuya çatdırıla bilər. L.Barxudarov tərcümənin orijinala ekvivalent olması problemini təhlil edərkən iki dildə olan leksik vahidlərin semantik uyğunluqlar tiplərini üç qrupa bölür: 1) tam uyğunluq; 2) qismən uyğunluq; 3) uyğunluğun olmaması.

Birinci qrupa daxil edilən sözlər hər iki dildə yalnız bir leksik məna daşıyır, məsələn, riyazi terminlər, ilin fəsilələrinin, həftə günlərinin, ayların adları və s. İkinci qrupa çoxmənalı sözlər daxildir. Burada ən fərqli variantlar mümkündür: bəzən orijinal dilində sözün məna dairəsi tərcümə dilində olan sözün mənasında daha geniş ola bilər. Bəzən isə, tam əks hallar da müşahidə olunur, məsələn, hər iki dildə söz ümumi mənasından başqa, bir neçə, “məhdud” məna da daşıya bilər. Məsələn, ingilis dilində olan “part” sözü Azərbaycan dilində “hissə” deməkdir. Lakin, həmin söz Azərbaycan dilinə həmçinin “bölüm, pay, yer, diyar, mahal, bölgə” kimi və iştirak, “tərəf” kimi də tərcümə edilə bilər. Üçüncü qrupa, yəni uyğunluqları olmayan sözlər qrupuna ekvivalentsiz leksika, yəni şəxsi adlar, qurumların adı, coğrafi adlar və b. daxildir. Ekvivalentsiz leksikanı tərcümə dilində ifadə edərkən bir çox hallarda transliterasiya və transkripsiya üsullarından istifadə edilir. Transliterasiyada tərcüməçi sözün qrafik formasını, transkripsiyada – onun səs, fonetik formasını göstərir. Bu baxımdan transkripsiya üçün xüsusi simvol və işarələr tətbiq edilir, transliterasiyada isə orijinalda olan sözlər tərcümədə onların qrafik təsviri ilə əvəz edilir. Hər iki vasitə kifayət qədər mürəkkəbdir. Üçüncü qrupa daxil olan sözlərlə bağlı bir qədər yalnız fikir də yarana bilər. Həmin fikir ondan ibarətdir ki, transliterasiya və transkripsiya tərcümə vasitəsi olaraq başqa sözlərdən fərqli olaraq, bir qədər sərbəstdir və orijinalın kontekstində istənilən yerdə daxil edilə bilər. Bu əlbəttə ki, yalnız fikirdir. Transkripsiya və transliterasiya üsulundan tərcüməçi daha ehtiyatla istifadə etməlidir ki, tərcümə dili həddən artıq “yüklənmiş” kimi görünməsin və asanlıqla anlaşılsın. Yəni, kontekst yenədə əhəmiyyətli rol oynayır və onunla ehtiyatla “davranmağı” nəzərdə tutur. Məsələyə aydınlıq gətirərkən, L.Barxudarov qeyd edir ki, ümumiyyətlə sadalanan çətinliklərin aradan qaldırılması mümkündür. Lakin tərcümə praktikasında tərcüməçilər ekvivalentsiz leksikanın tərcümə dilində ifadəsi problemi ilə daim üzləşir. Həmin problem daha çox ekvivalentsiz leksikanın qrafik yolla ifadəsində üzə çıxır, çünki ayrı-ayrı dillərin qrafikası bir birindən çox fərqlənir (1, 112).

Tərcümə üzrə görkəmli mütəxəssislərdən biri Y.Retsker öz tədqiqatlarında həmçinin kontekstlə bağlı problemlərə toxunaraq, öz diqqətini əsasən leksik transformasiyalarda cəmləşdirir və onların müfəssəl təsnifatını verir (3, 42). Y.Retskerin təsnifatını aşağıdakı kimi təqdim etmək mümkündür:

1. Mənalıların differensiasiyası ümumi yaxud mücərrəd məna daşıyan sözlərin tərcüməsində tətbiq edilir. Məsələn, “qərb” sözü Azərbaycan dilində bir neçə mənada - dünya səmtlərindən biri və Qərbi Avropa ölkələri

mənasında işlənir və ingilis dilinə “the West”, “the Occident” kimi tərcümə edilir. Belə hallarda tərcüməçi hər bir tarixi dövrdə eyni sözün fərqli mənə əldə edə bildiyini nəzərə almalıdır və tərcümədə orijinal kontekstə əsaslanmalıdır.

2. Mənalara konkretləşdirilməsi geniş mənalı sözlərin tərcüməsində tətbiq edilir. Məsələn, Azərbaycan dilində işlənən “yemək” feli ingilis dilinə həm “to eat”, həm də “to have breakfast”, “to have dinner”, “to have supper” kimi tərcümə oluna bilər, yəni tərcümə yenədə kontekstdən asılıdır.

3. Mənalara ümumiləşdirilməsi üsulu tək, xüsusi halın ümumi məfhumla əvəz edilməsini nəzərdə tutur və hipo-hiperonik üsul adlanır. Məsələn, kolbasa məmulatları-sausages; kol-kos (Az)-thorns-and-shrubs(English).

4. Mənanın inkişaf etdirilməsi üsulu hərfi uyğunluğun onunla məntiqi əlaqədə olan kontekstual uyğunluqla əvəz edilməsindən ibarətdir. Məsələn, “It would be so funny to send that fellow to his “best friend” priest” – “Bu oğlanı məzə üçün əziz dostu keşişin yanına göndərmək pis olmazdı.” Burada “əziz dostu keşiş” söz birləşməsi bir qədər istehza ilə işlənir və “oğlan” sözünün mənə inkişafı rolunu oynayır (Ç.Dikkens “Oliver Twist”).

5. Antonimik tərcümə. Bu üsul nəqli cümlənin inkar cümləsi ilə əvəz edilməsini nəzərdə tutur və tərcümə edilən sözün inkar elementli antonimlə əvəz etmək yolu ilə baş verir. Məsələn, “Don’t you remember our promise ?”- “Bizim sözümüz yaddan çıxmayıb ki?”

6. Bütöv dəyişdirmə. Bu üsul tərcümədə eyni məfhumlar cərgəsində həmhüddud məfhumların bir qədər qarışdırılmasından ibarətdir. Məsələn, “The riches from Fifth Avenue, Boston, Philadelphia filled the hall and it looked like trembling because of fans” (F.Scott Fitzgerald “Tender is the Night”). - “Açıq çəhrayı və qızılı rəngdə bəzədilmiş qonaq otağı Beşinci Avenyu, Bostondan, Filadelfiyadan gələn zənginlərlə dolur və sanki yelpiklərin yellənməsi sanki bütün otağı hərəkətə gətirirdi.”

7. Tərcümə prosesində baş verən “itkilərin” kompensasiyası hansısa xüsusiyyəti tərcümə dilində ifadə edilməsi mümkün olmadığı halda tətbiq edilir. Belə hallar tərcümə dilinin fərqli vasitələri ilə ifadə edilir və həmin vasitələr kontekstin xüsusiyyətlərindən irəli gəlir. Məsələn, “Serve him right” said Sir Pitt; “him and his family has been cheating me on that farm these hundred and fifty years”... Sir Pitt might have said ‘he and his family to be sure’; but rich baronets do not need to be careful about grammar as poor governesses must be (U.Thackeray. “Vanity Fair”). – O (Pitt Crowlie) ailəsi birgə bu fermada mənə düz yüz əlli il mənə qan uddurub, fırıldaq gəlib. Düzdür, cənab Pitt bir qədər nəzakətli ifadələr də seçə bilərdi... Ancaq biz qulluqçulardan fərqli olaraq, gənc kübarlar istədiyi kimi danışa bilər”.

A.V.Fyodorovun fikrincə bədii tərcümədə iki əsas prinsip, iki metod mövcuddur. Birinci metod- hərfi, yəni sözün mənasını maksimum dəqiq

şəkildə göstərməkdən ibarətdir, ikinci – kontekstual metoddur, yəni kontekstin məzmununa əsaslanan metod. Burada bir məqam nəzərə alınmalıdır. Tərcümədə dəqiqliyə riayət etmək istəyi təbiidir. Lakin, orijinal və tərcümə dilində sözlərin uyğunluq dərəcəsi fərqli ola bilər. Belə olduğu halda dəqiqliyi hərfi tərcüməyə çevirmək düzgün deyil. Bədii tərcümədə dəqiqlik bədii kontekstinin qorunması kimi dərk edilməlidir, yəni bədii tərcümədə üslub özəyinin elementləri, leksik uyğunluqlar, onların nisbəti və bir-birilə qarşılıqlı “münasibəti”, qarşılıqlı əlaqələri qorunub saxlanılmalı, ifadə edilməlidir. Həmin əlaqələr ekspressiyanın yaranmasına gətirib çıxarır, və nəticə etibarlı ilə orijinalın bədii kontekstinə formalaşdırır. Beləliklə, bədii tərcümədə müəyyən hallarda orijinal mətnindən uzaqlaşma məqbul hesab edilə bilər. Eyni zamanda, hər bir uzaqlaşma istənilən nəticəni vermir. Yəni, uzaqlaşmanın, və bədii tərcümədə, nərsdə və poeziyada mümkün olan hərfiliyin də müəyyən hədudları olmalıdır. Göstərilən misallar sözsüz ki, qanun kimi qəbul edilməməlidir, bunlar tərcümə fəaliyyətinin təcrübəsindən əldə edilmiş praktiki nəticələridir. Göstərilən misallar yüksək səviyyəli tərcümə üçün bir əyani vasitə ola bilər. Yüksək səviyyəli tərcümə orijinalın məzmununun tərcümə dilində düzgün ifadə etməkdən başqa onun linqvistik, üslub özünəməxsusluğunu da ifadə edir və eyni zamanda tərcümə dilinin normalarını pozmur. Göründüyü kimi, bədii mətnlərin tərcüməsi tərcümənin ən mürəkkəb növüdür. Hər bir dilin ekspressiv bədii vasitələri- müqayisələr, alleqoriyalar, metafora, allüziya, obrazlılıq və bu kimi başqa cəhətlər bədii mətnlərdə ən geniş spektrdə təqdim olunur və bədii mətnə xüsusi gözəllik və ifadəlilik əlavə edir. Həmin incəliklərin tərcümə dilində lazımı şəkildə ifadə edilməsi bir tərəfdən orijinal kontekstin xüsusiyyətlərinə riayət edilməsini, digər tərəfdən həmin kontekstin bədiiyini tərcümə dilində qorunub saxlanmasını nəzərdə tutur. Ədəbi əsəri tərcümə edərkən tərcüməçi qarşısına konkret məqsədlər qoyur, yəni orijinalın məzmununu tərcümə dilində oxucuya emosional çalarları ilə, müəllifin mövqeyi ilə, dilin və üslubuun ifadəliliyi ilə çatdırmağa çalışır. Həmin məqsədə çatmaq üçün tərcüməçi bir çox çətinliklərin öhdəsindən gəlməli olur. Buna görə tərcümə vasitələrinin, üsul və priyomlarının təkmilləşməsi məsələsi həmişə öz aktuallığını qoruyub saxlayır.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод. М., 1975.
2. Бирсен Караджа (Турция) «Актуальные проблемы перевода художественного текста с русского на турецкий язык» Вестник московского университета. Серия 9, Филология, №2, 2007, с. 130-137.
3. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. М., 1974.

4. Фёдоров А.В. Основы общей теории перевода. М.: Высшая школа, 1983.
5. Novruzov R.M. Bədii tərcümənin nəzəriyyəsi və təcrübəsi. Bakı, 2011.

А.Г.Гарашова

Проблемы, связанные с переводом художественного контекста
Резюме

В статье разбираются некоторые вопросы взаимосвязи контекста оригинала и выбора средств перевода. Автор подчеркивает, что литературный текст создает очень большие трудности в процессе перевода. Выбор средств перевода часто бывает связан с особенностями контекста оригинала. Т.е. переводчик может выбирать самые различные средства и способы для передачи эмоционального аспекта литературного произведения на языке оригинала. Однако этот выбор также должен основываться на особенностях контекста. Художественный перевод является самым сложным видом перевода. Экспрессивные художественные средства выражения любого языка представляются в художественном тексте в широком аспекте. Они придают тексту особую выразительность. При переводе художественного текста переводчик ставит перед собой конкретные цели. И для достижения данной цели он преодолевает немалые трудности. Поэтому проблема средств перевода, приемы является довольно актуальной.

A.Q.Qaraşova

Problems associated with the translation of artistic context
Summary

In the article some problems of connection between original context and translation method is studied. The author points out that literary text is most difficult text kind for translation and the choice of translation means often depends on peculiarities of context. So, translator can use quite different means in order to express emotional aspect of literary work in translation text, but their usage must be also based on original context. Literary translation is the most difficult type of translation. Expressive artistic means of expression of any language are represented in the artistic text in a broad aspect. They give the text a special expressiveness. When translating a literary text, the translator has specific goals. And to achieve this goal, he overcomes considerable difficulties. Therefore, the problem of means of translation, techniques is quite relevant.

Rəyçi: Eldar Piriyev
Filologiya elmləri doktoru, professor